

Stanoviska odborných institucí k Národnímu plánu obnovy

Fakulta lesnická a dřevařská České zemědělské univerzity v Praze

děkan, prof. Ing. Róbert Marušák, PhD.

Lesnická a dřevařská fakulta Mendelovy univerzity v Brně

děkan, prof. Dr. Ing. Libor Jankovský

Národní plán obnovy se bez investice do podpory biodiverzity krajiny, budování lesů odolných klimatické změně a zadržováním vody v lese obejít nemůže.

V současné době je připravován tzv. Národní plán obnovy v rámci významné finanční podpory ekonomiky členských států EU v období po pandemii Covid-19. Tento plán by měl být bezvýhradně uchopen jako příležitost pro modernizaci, inovace, investování do udržitelné budoucnosti a nastartování zásadních změn v mnoha oblastech naší společnosti. V této souvislosti jsme přesvědčeni, že kromě investic například do vědy, výzkumu a vzdělávání (komponenta 3.1, 3.2, 5.1, 5.2) je jednou z klíčových, která by měla být podporována, i oblast ochrany přírody a adaptace na klimatickou změnu (komponenta 2.6., reformy 5 a 6). Pozitivně vnímáme, že na rozdíl od některých jiných zemí EU se v rámci této komponenty uvažuje s podporou obnovy lesů po kůrovcové kalamitě, zakládání nových stabilnějších, pestřejších a strukturovanějších lesů a rovněž s podporou zadržování vody v lese.

Podpora biodiverzity krajiny a jejího udržitelného využívání je podmíněna nejen změnou našeho hospodářského pohledu na zemědělství a lesnictví jako takové, ale i zásadní změnou pohledu na její dlouhodobé financování. V době probíhající klimatické změny, která je druhotně doprovázena extrémní počasí, ale i například plošným odumíráním lesů a kůrovcovou kalamitou, je podpora změny druhové a prostorové skladby porostů, stejně jako například podpora přírodě blízkých vodohospodářských opatření, revitalizací toků a mokřadů naprosto nezbytná. Zvláště důležité to je v České republice, kde je míra poškození lesů a potřeba jejich obnovy v rámci zemí EU nejvýznamnější.

Nedílnou součástí adaptačních opatření na změnu klimatu by bezpochyby měla být i potřeba obnovy všech funkcí lesa na kalamitou postižených plochách, ale i v mnoha stávajících porostech. Znamená to podporovat změny druhové, prostorové a věkové struktury lesa, a to ve všech jeho vývojových stádiích. Obnova kalamitních ploch musí být prováděna tak, aby bylo dosaženo co narychlejšího zastínění půdy, tak aby nedocházelo k její rychlé degradaci, avšak nikoliv za každou cenu. Obnova lesa musí být prováděna postupně, s cílem tvorby vhodné směsi a také struktury. Pro výsadbu je třeba využívat nejen dřeviny cílové druhové skladby, ale také dřeviny pionýrské, které slouží jako přípravné při vícefázové obnově. Významným prvkem těchto opatření je i využívání přírodních procesů v podobě přirozené obnovy a její maximální podpory. Cílová skladba lesa by měla směřovat ke stanovištně vhodným a stabilním biocenózám, které budou schopny plnit co nejširší spektrum ekosystémových služeb. Přípravné dřeviny nebyly doposud příliš často využívány a místo nich byly podporovány často pro volné plochy nevhodné stínomilné dřeviny hospodářského významu. Role přípravných dřevin, zvláště na velkých kalamitních plochách, je nejenom důležitá pro obnovu porostního prostředí, ale v současné době tyto dřeviny představují pro vlastníka lesa stále zajímavější ekonomickou alternativu. Pozornost by měla být věnována i kombinované obnově včetně snižování počtu jedinců umělé obnovy s cílem podpory tvorby druhově pestrých lesů. Součástí zvyšování biodiverzity by měla být i podpora přiměřeného ponechávání dřeva k zetlení. Neméně důležité je věnovat pozornost původním převážně jehličnatým porostům, které nám ještě po kalamitě zbyly, které musí být postupně nahrazovány smíšenými, tak aby již dále nevznikaly stejnověkové monokulturní náchylné lesy bez potřebné rovnováhy a stability. Zavedením přírodě blízkých způsobů hospodaření s výrazným

omezením využívání holosečných postupů obnovy můžeme docílit trvalého krytu půdy a zachování kontinuity plnění všech požadovaných funkcí lesa. Cílená podpora obnovy kalamitních ploch s důrazem na diferencovanou strukturu nových porostů je tedy společně s přechodem na přírodě blízké způsoby hospodaření kardinální v rámci adaptace lesů na klimatickou změnu a udržitelnosti lesní krajiny.

Pokud bude připravovaná finanční investice v rámci programu příslušným odpovědným resortem nastavena správně, tak by cílená podpora v době post kalamitní mohla směřovat ke stabilnějším, bohatším a odolnějším smíšeným lesům, které budou zárukou nejen ukládání uhlíku, ochrany půdy před erozí, posílení biodiverzity a zlepšení retenční schopnosti krajiny, ale i zdrojem přiměřeného množství obnovitelné suroviny. Zakládání různorodých porostů vyžaduje mnoho času, trpělivosti a práce vlastníků lesů, proto Národní plán obnovy může dát pouze základ z pohledu dlouhodobého vývoje lesních ekosystémů, ale tento základ může být klíčový. Je možné konstatovat, že investice do budování lesů odolných klimatické změně je významnou součástí adaptačních opatření, zejména v kontextu dalších nutných reformních kroků, které by měly být postupně přijímány. Jde například o novelizaci zákona o lesích, zákona o myslivosti a navazujících vyhlášek, stejně jako změnu dotační politiky státu v souvislosti se zaváděním opatření přijatých v Koncepci státní lesnické politiky do roku 2035.

CZECH FOREST think tank

Je nezpochybnitelným faktem, že dopady suchých a teplých roků a následná kůrovcová kalamita způsobily lesnímu hospodářství a české krajině obrovské škody, které se jen v ekonomické rovině podle našich odhadů blíží 100 miliardám korun. Vlastníci a správci lesů se nyní potýkají s nutností obnovy rozsáhlých kalamitních ploch a adaptací na klimatické změny a extremity počasí. Suché roky a povodně v minulosti také jasně ukázaly důležitost opatření zadržujících vodu v krajině.

Možnost zahrnout investice na adaptaci lesů a krajiny na klimatické změny do národních plánů obnovy (NPO) považujeme za velmi konstruktivní krok. Opatření specifikovaná v NPO v komponentě Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu jsou v souladu s vládou přijatými strategiemi a platnou legislativou a svou podstatou reflektují také evropský green deal, jako jeden z pilířů obnovy evropského hospodářství po pandemii Covid-19.

Z tohoto pohledu by mělo Ministerstvo zemědělství vyvinout maximální snahu, aby opatření týkající se lesního hospodářství a zadržování vody v krajině byla součástí finální podoby NPO a v případě možnosti se pokusit částku 8 miliard korun na 3 roky navýšit. Vzhledem k deklarované snaze EU o rychlou a efektivní pomoc jednotlivým členským státům je naprosto nemyslitelné, aby se NPO stal nástrojem ideologických diskuzí. Vzhledem k časovým parametrům podpory musí její principy vycházet z nyní platných předpisů a strategií (Koncepce státní lesnické politiky a její aplikační dokument, lesní zákon, finanční příspěvky na hospodaření v lesích poskytované podle nařízení vlády č. 30/2014 Sb. ad).

Zároveň si dovoluujeme upozornit na to, že pokud by se České republice na rozdíl od jiných zemí, které mají často NPO již schválen, nepodařilo opatření související s péčí o lesy a krajiny do plánu prosadit, jednalo by se o zásadní znevýhodnění celého lesnicko-dřevařského sektoru v ČR s rizikem ztráty jeho konkurenceschopnosti. Vzhledem k nejistým prognózám vývoje ekonomiky nejen u nás, může navíc hrát podpora prostřednictvím NPO zcela zásadní roli.

Ochrana přírody a adaptaci na klimatickou změnu je třeba chápat v kontextu současných strategií a legislativy, které ovšem přinášejí nové poznatky, postupy a způsoby nakládání s lesy a vodou v krajině. Právě tento typ rychlé podpory může významně napomoci implementaci nových poznatků do praxe. Podle našeho názoru by proto bylo vhodné zvážit, zda by součástí NPO pro oblast péče o lesy neměl být systém osvěty vlastníků lesů a správců vodních toků, aby využití podpory bylo z dlouhodobého hlediska co nejefektivnější.

**Ústav výzkumu globální změny AV ČR, v. v. i.
prof. Dr. Ing. Petr Horáček**

V souvislosti s projednáváním Národního plánu obnovy, konkrétně bodu 2.6 Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu, považuji za důležité vyjádřit podporu návrhu MZe investovat do budování lesů odolných vůči klimatické změně a zadržování vody v lese. Jde o investici, která povede ke zvýšení stability lesních ekosystémů a která podporuje plnění všech funkcí lesa, které jsou od něj společností očekávány. Současně se jedná o klíčovou investici z pohledu celé ČR, protože lesní ekosystémy jsou klíčovou složkou stability krajiny; složkou, která nepřímo ovlivňuje všechny oblasti rozvoje společnosti.

Z tohoto důvodu je změna druhové a prostorové skladby lesů důležitým předpokladem adaptace lesních ekosystémů na změnu klimatu. Zakládání porostů dřevinami tolerujícími klimatickou změnu včetně následné adekvátní péče a výchovy vede k přechodu na druhově a strukturně bohatší lesy. Takové lesy následně plní i svoji klíčovou a nezastupitelnou funkci při adaptaci celé krajiny na změnu klimatu.

Vítám tedy, že jsou tato opatření významnou součástí Národního plánu obnovy, a že jsou zasazena a uváděna v kontextu dalších kroků, které naplňují dlouhodobou koncepci MZe.

**Státní pozemkový úřad
ústřední ředitel, Ing. Martin Vrba**

Státní pozemkový úřad (SPÚ) se od listopadu 2020 aktivně zapojil do přípravy Národního plánu obnovy, ve kterém v letech 2021–2023 bude realizovat opatření na ochranu životního prostředí a adaptace na změnu klimatu. V rámci investice Provádění pozemkových úprav jsou alokovány prostředky 1 mld. Kč, za něž SPÚ realizuje krajinné opatření zelené a modré infrastruktury jako např. akumulární vodní nádrže, mokřady, tůně, protierozní meze a příkopy, biocentra a biokoridory a další výsadby zeleně mimo les.

Lesnicko-dřevařská komora ČR a Agrární komora ČR

LDK ČR: Pokud chceme pestřejší a odolnější lesy, potřebujeme výraznější podporu

Lesnicko-dřevařská komora ČR s podporou Agrární komory ČR se ztotožňuje s postoji ostatních profesních svazů v ČR a obecně považuje výši plánovaných finančních prostředků v předloženém návrhu Národního plánu obnovy (NPO) pro soukromou sféru za nedostatečnou. Z návrhu vyplývá, že ani čtvrtina prostředků nesměřuje do soukromé sféry,

tedy mimo jiné i pro konkrétní podporu subjektů v lesnicko-dřevařském sektoru. U předloženého návrhu chybí dokument postihující jasnou provázanost čerpání prostředků v rámci NPO a ostatních evropských dotací.

NPO komplexně nepokrývá celou problematiku lesního hospodářství. Investice do lesního hospodářství poskytnuté z NPO by měly tvořit velmi významnou část celého souboru podpory národních aktivit v adaptaci lesů na změnu klimatu. „Materiál skutečně fundovaně popisuje současnou situaci v lesnictví a dobře definuje aktuálně nejpotřebnější opatření v lesním hospodářství, jejichž cílem je podpora rychlejší změny dřevinné skladby lesů na lesy odolnější vůči klimatické změně. Navržené investice proto podporujeme,“ uvedl **Ing. Jan Václavík, předseda Lesnicko-dřevařské komory ČR**. V rámci příslušného opatření na budování lesů odolných klimatické změně je navrženo pouze 8,54 mld. Kč rozložených do 3 let. „Tuto částku považujeme za nedostatečnou, dle odborných odhadů je potřeba podpora sektoru v této oblasti minimálně v částce 12 miliard korun. Vzhledem ke stavu státního rozpočtu vnímáme NPO jako mimořádnou příležitost k nápravě stavu a k obnově poškozených lesních ekosystémů,“ zdůraznil předseda LDK ČR.

„Obor se nyní potýká s nebývalou krizí v podobě kůrovcové kalamity a výzev souvisejících s klimatickou změnou a Evropskou zelenou dohodou. Je proto potřeba i s ohledem na nutnost dosažení skutečně udržitelného lesního hospodaření, které bude znamenat do budoucna nejen odolnější lesní porosty, ale také spravedlivé rozdělení přidané hodnoty v rámci dodavatelsko-odběratelské vertikály, mobilizovat do oboru maximum možných zdrojů. K tomu je podle nás Národní plán obnovy ideálním nástrojem,“ řekl **prezident Agrární komory ČR Ing. Jan Doležal**.

Tato oblast úzce souvisí s nařízením o využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF) a uhlíkovou neutralitou. V současné době je kapacita lesního hospodářství v ČR přispívat k snižování emisí CO₂ snížena kvůli kůrovcové kalamitě a souvisejícím těžbám. Nepříznivá situace v emisích sektoru LULUCF negativně ovlivňuje schopnost ČR dodržovat stanovené referenční hodnoty v období do roku 2030.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Bezprecedentní kůrovcová kalamita v roce 2020 zpomalila svůj nárůst, objemy kůrovcových těžeb (22 mil. m³) i celkově napadeného množství stromů (25 mil. m³) byly ovšem opět rekordní. Podle údajů Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů byly od roku 2016 vykáceny lesní porosty na téměř 150 000 ha, přičemž v některých regionech šlo o zásadní úbytek celkové plochy lesů.

Jak ukazují výsledky mezinárodní konference Forest Future i celostátního semináře Lesní ochranné služby (<https://www.vulhm.cz/seminar-los-2021/>), úspěšná obnova lesů na kalamitních holinách je prioritním problémem, který současný lesní hospodářství musí řešit.

Jedním z nástrojů, který by měl obnově lesů pomoci, je vznikající Národní plán obnovy po covidové pandemii, v němž může Česká republika čerpat z fondů EU do roku 2026 až 192 mld. korun. Obnova lesů na kalamitních holinách spadá do tzv. zelené transformace, jejíž minimální podíl na celkových výdajích Národního plánu obnovy je 37 %, pro investici do budování lesů odolných vůči klimatické změně by mělo být vyhrazeno přes 8,5 mld. Kč.

Lesní ekosystémy mají nezastupitelnou roli v reakci na změnu klimatu. Představují významný nástroj pro snižování dopadů změny klimatu díky své schopnosti pohlcovat CO₂, vlivu na vodní cyklus a působení na ochlazování krajiny. Ve svém současném stavu však nedokážou lesy tento potenciál plně naplňovat. Pro udržení či zvýšení schopností lesů snižovat dopady na

probíhající změny klimatu je nutná jejich adaptace, jež by měla být dosažena především zvýšením jejich druhové, věkové, genetické a prostorové pestrosti. Ta povede zároveň ke zvýšení biodiverzity a stability lesních ekosystémů.

V tomto směru jsou snahy o obnovu stabilních lesů zcela v souladu se zněním Zelené dohody pro Evropu (Green Deal): „Lesní ekosystémy jsou v důsledku změny klimatu vystaveny rostoucímu tlaku. Je třeba zlepšit jak kvalitu, tak kvantitu plochy lesa EU, aby EU dosáhla neutrality z hlediska klimatu a zdravého životního prostředí. ... Hlavním cílem nové strategie EU v oblasti lesnictví bude účinné zalesňování a ochrana a obnova lesů v Evropě, které pomohou zvyšovat absorpci CO₂, snižovat výskyt a rozsah lesních požárů a podpoří biohospodářství při plném zohlednění ekologických zásad příznivých pro biologickou rozmanitost.“

Cíl aktivní obnovy lesů odolných vůči klimatické změně je zakotven v řadě národních koncepcí a strategií jako je např. Národní akční plán pro přizpůsobení se změně klimatu či Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035 a postupně je promítán do legislativních nástrojů. Bude nepochybně i jedním ze zásadních bodů vznikající lesnické strategie EU.

Pro pozitivní změnu našich lesů je nutný aktivní přístup lesních hospodářů, který je nutno podporovat legislativními i finančními prostředky. V příhodných podmínkách je pochopitelně vhodné pracovat i se úspěšnými stadii obnovy lesa, pro obnovu velkoplošných holin po kůrovcových těžbách to však není široce použitelný koncept. Neobhospodařování a bezzásahovost by v řadě případů vedly k oddálení vzniku funkčních porostů poskytujících požadované služby, jako je sekvestrace uhlíku, ochrana proti erozi či naplňování hydrické funkce. Efektivním způsobem obnovy kalamitních holin je využití přírodních procesů v kombinované obnově lesa (umělá i přirozená obnova), při které lze aktivně upravovat druhovou skladbu a tím zvyšovat potenciální adaptaci nově vznikajících porostů. Zvolený poměr přirozené a umělé obnovy a cílových a přípravných dřevin musí vycházet z konkrétních přírodních a porostních podmínek.

Na závěr dodává doc. Ing. Vít Šrámek, Ph.D., ředitel VÚLHM: „Pro vznik zdravých a odolných lesů je potřeba spojit vědecké poznatky s legislativními, ekonomickými a dalšími motivačními nástroji. Z tohoto důvodu velmi vítáme, že se podpora obnovy lesů s vhodnou druhovou a prostorovou skladbou promítne i do Národního programu obnovy, který tak bude vhodně doplňovat komplexní sadu opatření k zajištění existence pestrých a stabilních lesních ekosystémů.“

Svaz vodního hospodářství ČR předseda představenstva, RNDr. Petr Kubala

Svaz vodního hospodářství ČR, z. s. se seznámil s dokumentem „Národní plán obnovy, komponenta 2.6. Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu“, který zohledňuje připomínky Ministerstva zemědělství, vypořádané v rámci meziresortního připomínkového řízení, které proběhlo dne 11. 5. 2021.

Mezi hlavní výzvy vodního hospodářství, které jsou v dokumentu rozvedeny do větších podrobností, je zařazeno zejména:

- *Zmírnění následků sucha v souvislosti se změnou klimatu.*

- *Zkvalitnění prevence před povodněmi a plnění požadavků směrnice 2007/60/ES (Povodňová směrnice) s cílem snižovat povodňová rizika v souladu s implementačními plány.*
- *Udržitelná péče o zachování a posílení vodních zdrojů.*
- *Zlepšení stavu vodních ekosystémů a dosažení environmentálních cílů v souladu se směrnicí 2000/60/ES (Rámcová směrnice o vodách).*
- *Zlepšení retence vody v krajině k podpoře biodiverzity a snížení dopadu změny klimatu.*
- *Provádění pozemkových úprav s pozitivním vlivem na prevenci eroze a zachycování srážek.*

Na základě posouzení dokumentu mohu konstatovat, že hlavní výzvy vodního hospodářství v něm uvedené a podrobněji zpracované jsou v plném souladu s hlavními cíli Svazu vodního hospodářství ČR, z. s.

Svaz vodního hospodářství ČR, z. s. považuje přípravu a následnou realizaci těchto opatření za zcela nezbytnou, a proto plně podporuje jejich zařazení do „Národního plánu obnovy, komponenta 2.6. Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu“, včetně zajištění dostatečných finančních zdrojů na jejich realizaci.